
Vesna ŠKARE OŽBOLT

MIRNA REINTEGRACIJA – NEMOGUĆA MISIJA?

Hrvatska je nakon provedenih vojno-redarstvenih operacija „Bljeska“ i „Oluje“ i oslobađanja najvećeg dijela okupiranog teritorija, odabrala mir kao put prema konačnom oslobađanju preostalog okupiranog područja u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu. Početni i najvažniji sporazum koji je postavio temelje za miran izlazak na hrvatske granice bio je *Temeljni sporazum o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu* potpisan 12. studenoga 1995. godine u Erdutu. Sadržaj Erdutskog sporazuma omogućio je povratak okupiranog područja u „ustavno-pravni sustav RH“ i uspostavu cjelovitosti Hrvatske.

Temeljnim sporazumom najavljen je:

- završetak rata
- povratak prognanika kućama
- potpuno razvojačenje okupatorske vojske te, bez ikakvih posebnih srpskih autonomija, uvođenje hrvatske vlasti.

Domaća je javnost hladno dočekala potpisivanje ovog dokumenta. Poslije teških ratnih posljedica, a posebice pod dojmom velikog broja nestalih i zatočenih Hrvata, Hrvati su očekivali i u Vukovaru, kao i u drugim dijelovima Podunavlja, vojne pobjede jednake „Bljesku“ i „Oluji“. U takvim uvjetima nije bila samo politička mudrost nego i hrabrost donijeti odluku koja znači mirno oslobađanje preostalih okupiranih područja, u koje je bio uključen i Vukovar, kao mit i simbol hrvatskoga otpora, ali i stradanja.

Sadržaj Erdutskog sporazuma bio je početak mukotrpnog stvaranja mirnodopskog mozaika, ali je bio i osnovno provedbeno štivo hrvatskoj vladi, lokalnim Srbima i predstavnicima međunarodne zajednice u liku UNTAES-a.

Reintegracija se pokazala kao dobar politički temelj, i to u međunarodnim okolnostima koje nisu baš pomogle Hrvatskoj, dovoljna da se na vanjskom planu dobije diplo-

matska bitka, a na unutarnjem postigne politički cilj – u cijelosti: reintegrirana Hrvatska, cjelovita u međunarodno priznatim granicama pod punim nadzorom hrvatske vlasti.

Na trnovitu putu uspostave hrvatskoga suvereniteta proces reintegracije prolazio je različite faze s jasnom političkom namjerom da se što prije stigne na Dunav.

Jedna od četiri najznačajnije političke točke za cijeli proces reintegracije bila je demilitarizacija i razvojačenje okupiranog Hrvatskoga Podunavlja. Demilitarizacija je prva velika politička pobjeda hrvatske mirovne inicijative u Podunavlju. Bila je predviđena kao prvi korak u Sporazumu. Bez ijednoga ispaljenoga metka razoružana je vojska pobunjenih Srba, tzv. 11. korpus sa 4 brigade, a povučeno je iz Hrvatske 118 tenkova, 19 oklopnih vozila, 150 komada topničkog oružja, kao i mnoge druge vrste oružja. Raspuštena je lokalna srpska vojska, i to dragovoljno. Međunarodna zajednica, točnije UNTAES, predvođen generalom Kleinom, razoružala je srpsku vojsku radi uvođenja mira, uklanjanja ratnih opasnosti, ali i radi prevladavanja zapreka kako bi se to područje napokon stavilo pod hrvatsku kontrolu. Bio je otvoren put za prijelazne policijske snage, policajce Hrvate, koji su ovdje prvi mirno i strpljivo unosili hrvatski suverenitet.

Drugi važan politički događaj za reintegraciju jest i potpisivanje Sporazuma o normalizaciji odnosa sa SRJ. Uređivanje međusobnih odnosa suverene Hrvatske i SRJ bitno je utjecalo na razvoj reintegracije, što znači tihu, ali sigurnu, neopozivu i trajnu predaju toga područja Hrvatskoj. Tim Sporazumom Srbija se javno odrekla svojih teritorijalnih pretenzija prema Hrvatskom Podunavlju i dala na znanje da ne stoji više iza onih srpskih političkih opcija koje i dalje posežu za hrvatskim teritorijem. Naravno da je srbijansko vodstvo to učinilo nakon što je postalo svjesno da se Hrvatskoj više ne može vojno suprotstaviti, pa je odabralo varijantu koja je jedina preostala. Srbima u Podunavlju, posebice njihovim lokalnim političarima, bio je to znak da glavu od Beograda moraju okrenuti prema Zagrebu. Oni koji na to nisu mogli pristati, dragovoljno su napustili Hrvatsku. Potpisivanjem Sporazuma Srbija je prihvatila političku zbilju, poštujući državne granice, ali su pokazali volju i spremnost kao susjedi surađivati i u trajnom uređivanju odnosa, ne samo između dviju država, nego također između dvaju naroda – Srba i Hrvata. Za reintegraciju je ta okolnost bila osobito važna.

Treći politički jednako važan događaj za reintegraciju bili su izbori u Hrvatskom Podunavlju. Izborima je prethodio posjet predsjednika dr. Franje Tuđmana Vukovaru,

koji je samo potvrdio sve što je prethodno u Podunavlju učinjeno, ali je također dao nove poticaje u postupnom političkom dovršenju reintegracije. Poslije toga posjeta nitko više nije dvojio u dolazak hrvatske vlasti u ovo područje. Pismo namjere također je bitno utjecalo na reintegraciju, jer je u njemu jasno ponovljeno sve što je Hrvatska kao demokratska država spremna Srbima ponuditi kao nacionalnoj manjini. Pismo je poduprlo i Vijeće sigurnosti, a njegova je osobita vrijednost u tome što je doneseno bez prethodnih dogovora s lokalnim Srbima. Bio je to znak Srbima da je krajnje vrijeme za njihovu političku odluku. Prošlo je vrijeme bojkota i odbijanja. Nakon Pisma namjere sve je bilo drukčije. Izbori su prvi put održani istodobno u cijeloj Hrvatskoj, što znači i u Podunavlju. Bez obzira na sve poteškoće i opstrukcije sa svih strana, izbori su omogućili da se na legitiman način napokon u Osječko-baranjsku i Vukovarsko-srijemsku županiju uvede hrvatska vlast. Vlast je izabrana kao jedinstvena i hrvatska, ali su je sada obnašali i Hrvati i Srbi, na temelju mandata što su ih dobili na izborima. U Vukovaru je prevladala neznatna hrvatska većina, u Belom Manastiru srpska, a u Iloku je bila znatna hrvatska većina. U Podunavlje su ulazile hrvatske institucije, obnavljale su se kuće u Srijemskom trokutu, provođena su opsežna razminiravanja velikih minskih polja u selima, na prometnim putovima i poljoprivrednom zemljištu. Stvarani su uvjeti za povratak prvih prognanika, uvedena je kuna i drugi značajni hrvatski simboli, a u to područje ušla su i javna poduzeća.

Četvrta točka uspjeha bilo je imenovanje Nacionalnog odbora, kao novi politički poticaj završetku procesa mirne reintegracije. Nacionalni odbor, kao političko savjetodavno tijelo, na temelju Vladina programa uspostavlja mrežu nacionalnih odbora na cijelom području, a operativno sjedište Državnog odbora je u Vukovaru. Nacionalni odbor politički pomaže uspostaviti lokalnu vlast, pri čemu se zauzima za veće povjerenje među svim nositeljima hrvatske vlasti, uključujući, uz Hrvate, Srbe, Mađare i sve druge predstavnike nacionalnih manjina. Angažiranjem Vlade, ministarstava, županijskih, gradskih i općinskih vlasti u Podunavlju, stvoren je nov zamah u dovršetku procesa reintegracije. Gradska vijeća Vukovara i Belog Manastira nesmetano rade i okreću se lokalnoj zajednici u kojoj preuzimaju svu brigu za komunalni život, posebice se skrbeći za socijalnu stabilnost područja. Probleme lokalnoga srpskog stanovništva Vlada rješava ubrzano, od izdavanja isprava do rješavanja pitanja malograničnog prometa između Hrvatske i Srbije, a svakodnevno su se rješavali imovinski odnosi za sve prognane osobe. Počeo je i dvosmjerni po-

Vesna Škare Ožbolt
**Mirna reintegracija
– nemoguća misija?**

vratak prognanika, svatko se vraćao u svoju kuću. Prostor dviju županija, Osječko-baranjske i Vukovarsko-srijemske, uskoro se politički stabilizirao, uz iznimnu aktivnost Nacionalnog odbora, ali i uz materijalnu potporu Vlade. Prijelazne policijske snage preuzima MUP RH, što dodatno utječe na sigurnost svih građana Podunavlja. Zaustavlja se iseljavanje lokalnog srpskog stanovništva i stvara se stabilna politička situacija u području tako da odlazak međunarodnih snaga iz Podunavlja postaje stvarnost.

Donošenjem Rezolucije VS-a UN-a 1045 završava mandat UNTAES-a i međunarodna zajednica 15. siječnja 1998. godine i formalno predaje područje pod upravu hrvatskoj vlasti. UNTAES je predvođen najprije generalom Kleinom, a potom i američkim generalom W. Walkerom pridonio da se misija UN-a završi kao jedna o najuspješnijih u svjetskim razmjerima.

Reintegracijom Hrvatskoga Podunavlja završen je mirovni proces, upravo kako je bilo predviđeno u Erdutskom sporazumu, kao strategijskom mirnodopskom planu. U dvije godine koliko je trajao mandat stvoreni su uvjeti za razvoj slobodnoga građanskog demokratskog društva u granicama cjelovite hrvatske države. Hrvatska je rat pobijedila mirom. Reintegracija je Hrvatima omogućila dostojanstven povratak, uzdignute glave na cijelo područje s kojeg su protjerani. Srbima je omogućen ostanak i sva prava nacionalne manjine, napose političkoga organiziranja i zastupanja političkih stajališta, sa svim pravima hrvatskih građana koji su spremni prihvatiti Hrvatsku kao vlastitu državu.

Slika 1.

Nacionalni odbor za uspostavu povjerenja na sjednici u Vukovaru, slijeva sjede: Mirko Tankosić, Vojislav Stanimirović, Vesna Škare Ožbolt, Vladimir Štengl i Ivica Vrkić (snimak: Boris Bajrak, dokumentacija Gradskog poglavarstva Vukovara)

Hrvatska je jednu trećinu svojeg okupiranog područja vraćala na dva načina: ratnim operacijama i mirovnim misijama. „Oluja“ i „Bljesak“ bile su sjajne vojne operacije koje su donijele povratak hrvatskog suvereniteta na južnom dijelu Hrvatske i na područje zapadne Slavonije. Područje istočne Hrvatske vraćalo se mirnim putem. Odluku da se na okupirano područje istočne Hrvatske uđe mirnim putem donio je predsjednik Republike Franjo Tuđman. On je bio i najveći zagovornik i podupiratelj cijelog procesa koji nije bio nimalo lagan za provedbu.

Mirna reintegracija bila je proglašena najuspješnijom misijom mira koju je svijet ikada vidio. Reintegracija je jedini proces koji je glavnog tajnika UN-a potaknuo da podnese izvještaj Vijeću sigurnosti s pohvalama kakve Hrvatska od međunarodne zajednice i UN-a i nije naviknula primati.

Danas se u Hrvatskoj obilježavaju isključivo ratni uspjesi, obljetnice „Bljeska“ i „Oluje“, a o mirnoj reintegraciji se šuti. Zašto? Sve ove godine, prema načinu zaborava, čini se da je mirna reintegracija istočne Slavonije najprezreniji politički uspjeh, unatoč svojem istinskom mirotvorstvu.

Umjesto da Hrvatska tu uspješnu akciju predstavi kao svoj pravi vanjskopolitički brend, ona taj svoj model uopće ne koristi.

Zašto obilježavamo samo „Bljesak“ i „Oluju“, operacije u kojima je oslobođenje plaćeno cijenom stotina mrtvih, a zaboravljamo mirovni proces koji je istočni dio Hrvatske poštedio drugoga vala krvavog nasilja, sačuvao brojne žvota, spasio gradove od sigurnog razaranja, a etničku mikrokulturu spasio od sigurnog nestanka.

Mirna reintegracija bez „Bljeska“ i „Oluje“ ne bi bila moguća, ali to ne umanjuje veličinu mirnoga povratka države i njezinih građana na istok Hrvatske.

Ratne operacije imale su jednak učinak kao i mirna reintegracija – oslobođenje okupiranog teritorija – ali mirna reintegracija bila je neusporedivo učinkovitija, moralnija i humanija. Ona je najeuropskiji politički proces u Hrvatskoj od njezina osamostaljenja. Ona je pokazala da vojno rješenje nije jedino rješenje, a kompromis nije tek tunel na čijem se kraju uvijek nadamo svjetlu kakvog vojnog odgovora.

Mirna reintegracija Hrvatskoga Podunavlja jedna je od rijetko uspješnih mirovnih misija UN-a u svijetu. Njezina iskustva proučavaju se u Ujedinjenim narodima i primjenjuju na krizna žarišta u svijetu.

Vesna Škare Ožbolt
**Mirna reintegracija
– nemoguća misija?**

Je li mirna reintegracija bila nemoguća misija?
Da, na početku je bila nemoguća misija, jer nitko nije vjerovao u njezin rezultat, a danas je ona hrvatska stvarnost na koju možemo biti ponosni.